

زندگی سیاسی امام سیدالساجدین(ع)

دکتر هادی رستگار مقدم پژوهشگر و مدرسین

امام علی بن الحسین^(ع) که با لقب سجاد و زین العابدین شهرت یافته‌اند، به‌نقل بیشتر دانشمندان شیعی در سال ۳۸ هجری متولد شدند و در سال ۹۵ هجری درحالی‌که از مدت عمر آن حضرت ۵۷ سال گذشته بود، بعد از ۳۴ سال امامت، به شهادت رسیدند. امام سجاد^(ع) در دورانی زندگی می‌کردند که اختناق شدیدی ازسوی حاکمان بنی‌امیه بر مردم حاکم بود. بدیهی است که امام باید رهبری امت جدش، رسول خدا^(ص)، را به عهده بگیرد و در ضمن حفظ مال و جان و ناموسشان، آنان را از ظلم حاکمان آگاه سازد و انسانی مطیع نباشد، بنابراین نوع مبارزه هر امام در امور سیاسی باید متناسب با آن عصر باشد که هم آگاهی دهد و هم حافظ مسلمانان و به‌ویژه شیعیان‌شان باشد، بدین‌سان راه مبارزه را به‌طور

صریح با خطبه‌خوانی درپیش گیرد یا در قالب دعا و نیایش، حقایق را به مردم بازگو کند. بدین دلیل راوی می‌گوید: «وقتی بعد از واقعه عاشورا آن حضرت و خاندان پیامبر^(ص) را اسیر و به کوفه وارد کردند، دیدم به‌همراه آن حضرت، بانوانی هستند درحالی‌که سپاهیان یزید اطراف ایشان را گرفته‌اند و مردم کوفه برای تماشای آن‌ها از خانه‌ها بیرون آمده‌اند و آنان بر شتران بی‌چهار سوارند. زنان کوفه از مشاهده آن منظره به‌گریه درآمدند و ناله و شیون سردادند. علی‌بن‌الحسین^(ع) را دیدم که از رنج بیماری لاغر شده بود، درحالی‌که غل و زنجیر به گردن داشت و دست‌های مبارکش را به گردش بسته بودند. با صدای ضعیفی فرمود: اگر این مردم به حال ما گریه و به‌خاطر مانو‌حه‌سرایی می‌کنند، پس چه‌کسی ما را کشته‌است؟» (تحلیلی از زندگانی امام سجاد^(ع)، ج یک، ص ۲۴۶). بدین‌سان پس از مدتی توده‌های مردم، اطراف امام زین‌العابدین^(ع) حلقه زدند و آن حضرت تصمیم گرفتند از این فرصت استفاده کنند و با خواندن خطبه‌ای، آن‌ها را به جرم بزرگی که مرتکب شده بودند و جنایتی که بر خود و تمام امت اسلامی روا داشته بودند، متوجه کنند، به همین دلیل خطبه‌ای در شهر کوفه خواندند و عید... آن حضرت و دیگر اسیران را به شام، دربار یزید، فرستاد و آن حضرت در هیچ مکانی وارد نشدند؛ الا اینکه دست به بصیرت و آگاهی زدند تا اینکه وارد پایتخت خلافت امویان شدند و سپس اهل بیت امام حسین^(ع) را در مجلس یزید حاضر کردند. در آنجا نیز زنان اهل بیت و امام سجاد^(ع) براساس وظیفه ذاتی که برای رهبری امت اسلامی داشتند، به دفاع از اسلام و قیام کربلا پرداختند. سپس امام زین‌العابدین^(ع) در مسجد جامع اموی با خواندن خطبه‌ای غزا در میان مردم شام، یزید و امویان را رسوا کردند. پس از این رسوایی، یزید رویکرد رفتاری خویش با اهل بیت پیامبر^(ص) را تغییر داد و تصمیم به دلجویی از آنان گرفت و پس از مدتی با عزت و احترام تمام، آنان را به مدینه بازگرداند.

دوران امامت امام سجاد^(ع) واقعا در شرایط سختی سپری شد و جز تقیه راه دیگری وجود نداشت، به‌طوری‌که در روایتی آمده است فردی بر امام وارد شد و پرسید: «چگونه روزگار را می‌گذرانید؟» امام در پاسخ فرمودند: «روزگار را به‌گونه‌ای می‌گذرانیم که در میان قوم خویش همچون بنی اسرائیل در میان آل فرعون هستیم. فرزندان ما را می‌کشند و زنان را به کنیزی می‌برند. مردم با دشنام دادن به بزرگ و سید ما، به دشمنان ما تقرب می‌جویند. اگر قریش با داشتن محمد^(ص) بر سایر اعراب فخر می‌کند و اگر عرب‌ها به دلیل داشتن محمد^(ص) بر عجم فخر می‌کنند و آن‌ها نیز چنین فضیلتی را برای عرب‌ها و قریش پذیرفته‌اند، ما اهل بیت می‌باید بر قریش برتری داشته باشیم و فخر کنیم؛ زیرا محمد^(ص) از ما اهل بیت است، اما آنان حق ما را گرفته‌اند و هیچ حقی برای ما نمی‌شناسند. اگر نمی‌دانی روزگار چگونه می‌گذرد، این‌گونه می‌گذرد که گفتیم.» حضرت این حقیقت را برای بصیرت زایی مردم آن روزگار در قالب دعا نیز بیان کرده‌اند. در دعای روز عید و جمعه چنین فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الْمَقَامَ لَخُلْفَاؤُكَ وَأَوْفِيَاؤُكَ فِي الدَّرَجَةِ الرَّفِيقَةِ الَّتِي اخْتَصَصْتَهُمْ بِهَا قَدْ ابْتَزَوْهَا؛ پروردگار! این مقام جمعه و نماز عید، مخصوص خلفا و اصفیای توسست و این مقام، محل امنای تو که در درجه رفیع قرار دارند که تو آنان را به این مقام اختصاص داده‌ای و البته آن را دشمنان از ایشان ربودند، (صحیفه سجادیه). از اینجا معلوم می‌شود که مقام نماز جمعه و عید فطر در زمان حضور امام معصوم، مخصوص امام معصوم است که این مقام را ربودند تا معلوم نشود اینان امام هستند و خداوند، ایشان را به امامت عید و جمعه اختصاص داده است. برای اینکه بدانیم صحیفه سجادیه تنها یک کتاب دعا نیست، بلکه کتابی است اخلاقی، اعتقادی، سیاسی و اجتماعی که در قالب دعا بیان شده است، باید به مقدمه آن رجوع کنیم. متوکل به هارون که از یاران و اصحاب امام صادق^(ع) بود، جریان ملاقات خود را با یحیی، فرزند زید، فرزند امام سجاد^(ع)، چنین نقل می‌کند که یحیی در جریان این ملاقات بعد از آنکه می‌شود امام صادق^(ع) خبر داده است او را به شهادت می‌رسانند، نسخه‌هایی از صحیفه سجادیه را که نگهداری می‌کرده، به متوکل داده است تا به دست پسرعمویش امام صادق^(ع) برساند و می‌گوید من تلاش کردم این کتاب به دست بنی‌امیه نیفتد تا از آن علومی را استخراج نکنند. (صحیفه سجادیه، ترجمه فیض الاسلام، ص ۱۴). پس روزگار امام زین‌العابدین^(ع) به‌گونه‌ای بود که شرایط را برای مبارزه با دشمنان خدا آن‌گونه رقم زده بود.

احکام شرعی مربوط به انتخابات (۲)

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۳۰۰۰۷۲۸۹ یا ما در میان بگذارید.

برای دریافت پاسخ سؤالات شرعی درباره انتخابات و مسائل مربوط به آن، به پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر رهبر معظم انقلاب مراجعه کرده‌ایم. خلاصه‌ای از سؤا‌ل‌ها و پاسخ‌ها بدین شرح است؛

- حکم رأ‌ی سفیدویی نام دادن چیست؟ در صورت نداشتن شناخت و تحقیق نکردن، یا تحقیق کافی و نرسیدن به نتیجه و تحیر در انتخاب اصلح چطور؟ در هر صورت اگر رأ‌ی سفید دادن موجب تضعیف نظام اسلامی باشد، حرام است. خرید و فروش آرا در انتخابات چه حکمی دارد؟
- جایز نیست.
- آیا استفاده از بیت‌المال برای تبلیغات انتخابات اشکال دارد؟
- استفاده از اموال بیت‌المال بدون مجوز شرعی و قانونی، جایز نیست و موجب ضمان است.
- در صورتی‌که به شخصی رأ‌ی داده شود و بعداً او آن‌طور که باید، به احکام اسلامی عمل نکند و موجب نارضایتی شود، آیا فرد رأ‌ی‌دهنده در محضر خداوند متعال، مسئول خواهد بود یا خیر؟
- اگر بر طبق موازین شرعی عمل کرده است، مسئول نخواهد بود.
- آیا تخریب نامزدها برای رأ‌ی آوردن فردی که به‌نظر هواداران، اصلح می‌باشد، جایز است؟
- جایز ضوابط و شرایط و نقد کردن برای روشن شدن اذهان، مانعی ندارد، ولی باید از هتک حرمت، تهمت و توهین اجتناب کرد.
- وظیفه اشخاصی که در جریان انتخابات، تخلفات تبلیغاتی از قبیل هتک حرمت اشخاص، تهمت، غیبت و تخلفاتی از این قبیل را مرتکب شده‌اند، چیست؟
- در صورتی‌که حالیت طلبیدن مفسده نداشته باشد، باید از آن‌ها حلا‌لیت بطلبد و در صورت امکان، جبران کند؛ مثلاً گفته‌های خود را به هرکه رسانده است، تکذیب کند.
- کسب درآمد ناشی از پخش دروغ و شایعه در فضای مجازی در ایام انتخابات و غیر آن چه حکمی دارد؟
- این‌گونه کسب درآمد، حرام است.
- باتوجه به اهمیت شرکت در انتخابات در مراحل مختلف و ازسوی دیگر، مستقر بودن برخی صندوق‌های اخذ رأ‌ی در مساجد، آیا رقتن به مسجد درحال جنابت و حیض، برای عمل کردن به این وظیفه مهم سیاسی‌عبادی، جایز است؟
- باید به مناطقی بروند که صندوق در غیر مسجد باشد.

شهرت

۱۴

معارف

بررسی گنجینه‌ای که امام سجاد^(ع) برای شیعه به یادگار گذاشته‌اند

احیای جامعه از دست رفته با شاه‌کلید دعا

- آئمه مستقیمی آئمه^(ع) به عنوان وارثان پیامبر رحمت^(ص)، این رحمت و مهربانی حضرت رسول^(ص) را در حیات با برکت خود ادامه داده‌اند و جالب آنکه برای پس از حیات دنیایی خود نیز جلوه‌هایی از این رحمت و مهربانی را به یادگار گذاشته‌اند؛ مثل امام سجاد^(ع) که با وجود آن همه مصیبت و رنج کربلا و فشار و خفقان پس از آن، حواسشان نه‌فقط به شیعیان هم‌عصر خود بلکه به شیعیان پس از خود نیز بود و صحیفه سجادیه و دعاهایش را به یادگار گذاشتند؛ دعا‌هایی که هریک دنیایی از معرفت است و مسیری سبز پیش‌روی مخاطب می‌گذارد. در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، کارشناس مذهبی در برنامه‌هایی همچون «سمت خدا»، این میراث حضرت را بررسی کرده‌ایم.

میراث ماندگار

هریک از آئمه دوازده‌گانه در یک دوره از زمان، الگویی از سبک زندگی مؤمنانه و حرکت در صراط مستقیم را برای ما به نمایش گذاشته‌اند. امام سجاد^(ع) نیز که در بالاترین سطح از خفقان دستگاه حاکمه زندگی می‌کردند، سبک خاص خود را در این باره دارند. در شرایطی که بنی‌امیه به پیشوای مسلمانان اجازه صحبت نمی‌دادند و امام‌زین‌العابدین^(ع) نمی‌توانستند برای بیش از چهارینج نفر سخن بگویند، برای ارتباط با مردم از قالب دعا بهره گرفتند و این میراث را هم برای مردم عصر خود و هم برای آیندگان به یادگار گذاشتند.

بعد از واقعه عاشورا لازم بود دین و اخلاق مردم اصلاح شود و از آن فساد و جاهلیتی که به آن گرفتار بودند، رها شوند. باید دوباره فضای دینی زمان پیامبر^(ص) احیا می‌شد، اما فشار و خفقان شدید اجازه نمی‌داد امام سجاد^(ع) یا مردم به‌طور مستقیم و صریح وارد صحبت و تبیین و تربیت شوند. لذا چاره‌ای جز تربیت غیرمستقیم آن‌ها از شاهراه دعا نبود. باید آن جامعه از دست‌رفته احیا و بازسازی می‌شد، لذا امام سجاد^(ع) شروع به اصلاح جامعه کردند و بهترین روش و ابزاری که می‌توانست برای این هدف به‌کار گرفته شود، زبان دعا بود که توانست فضایی معنوی در جامعه اسلامی به‌وجود بیاورد. صحیفه سجادیه حاصل همین تلاش هاست.

حجت‌الاسلام والمسلمین بهشتی:

امام سجاد^(ع) با معرفت به خدا و شناخت جامع از ظرفیت‌های انسان، رابطه انسان با خدا را در بستر دعا ترسیم کرده‌اند

ضرورت انس با صحیفه

صحیفه سجادیه به ما نشان می‌دهد که امام سجاد^(ع) جقدر با کتاب خدا مانوس بوده‌اند و ذهن و قلب خود را آن چنان قرآنی کرده‌اند که از زبان ایشان هیچ چیزی غیر از قرآن صادر نمی‌شود. باین نگاه، صحیفه سجادیه، اعجاز قرآن را به نشان می‌دهد. این صحیفه، قرین بودن قرآن و عترت، به‌عنوان دو میراث ماندگار نبوی را نیز جلوه‌گر می‌کند. لذا باید در انس با آن و ترویجش بکوشیم و دعا‌های آن را در سید داعیی خود و خانواده قرار دهیم. انس با دعا‌ها و معارف صحیفه، دریچه‌های جدیدی را به روی ما باز می‌کند. مردم ما با صحیفه سجادیه به‌صورت اجمالی آشنا هستند، اما کمتر آن را مطالعه می‌کنند و کتاب صحیفه در قفسه کتابخانه‌ها به جای مانده است. امروز نیازمند هستیم این کتاب نورانی را به متن زندگی وارد کنیم. باید در این باره برنامه‌ریزی و در محیط‌های تربیتی و آموزشی روی آن کار کنیم.

باز شدن درهای امید

درهای آرزو و امید به رحمت پروردگار به روی ما باز است، چون انسان هر قدر هم گناهکار باشد، نباید از بازگشت از گناه و رجعت به سوی خداوند ناامید باشد، چنان‌که در یکی از دعا‌های صحیفه می‌خوانیم: «خداوند! به عزت و جلالت سوگند که اگر تو مرا به گناهانم مؤاخذه کنی، من هم به یقین از عفو، مطالبه خواهم کرد و اگر به فرومایگی و خشم مؤاخذه کنی، هراینه از کرم و بزرگواری‌ات مطالبه خواهم کرد».

طولانی‌ترین دعای امام سجاد^(ع)

طولانی‌ترین دعای صحیفه سجادیه، دعای بیستم مشهور به مکارم‌الاخلاق است، یعنی همان چیزی که پیامبر^(ص) را فلسفه بعثت خود معرفی کردند. امام سجاد^(ع) در این دعا، منظور از مکارم اخلاق را تبیین کرده‌اند. مهم آن است که وقتی فردی محتوای این ادعیه را بررسی می‌کند، متوجه عمق و گستره این اقیانوس می‌شود و درمی‌یابد که حضرت زین‌العابدین^(ع) در قالب دعا و گفت‌وگو و راز و نیاز با خداوند، چه مباحث مهم جامعه‌شناختی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را بیان کرده و به مناسبات مردم با حکومت و حکومت با مردم اشاره کرده‌اند.

امام سجاد^(ع) با معرفت به خدا و شناخت جامع از ظرفیت‌های انسان، رابطه انسان با خدا را در بستر دعا ترسیم کرده‌اند. این رابطه، مثل کابل نوری است که صد ارتباط در آن تعریف شدنی است، مثل محبت خدا، معرفت خدا، کمک به خدا، قرض به خدا و نافرمانی از خدا و ... حضرت زین‌العابدین^(ع) این کابل را با ۵۴ نامه در قالب ارتباط جزئی با خداوند تعریف کرده‌اند.

حضرت زین‌العابدین^(ع) دعا‌های صحیفه را اغلب با صلوات آغاز کرده‌اند، صلوات نوعی قدردانی از پیامبر^(ص) است و با ذکر آن، از رحمتی که پیامبر^(ص) برای هدایت امت متحمل شدند، تقدیر می‌شود. علاوه بر این، صلوات دعای مستجاب است و وقتی در ابتدا و انتهای دعا قرار می‌گیرد، اجابت آن را تضمین می‌کند. پس بسیار نیکوست که داعیمان را با صلوات آغاز و با صلوات ختم کنیم.

آموزش بلندپروازی در دعا

در پایان مفاتیح‌الجنان که امروز در تمام خانه‌ها و مساجد پیدا می‌شود، دعای مکارم‌الاخلاق آمده است. متأسفانه کمتر فردی این دعا را می‌خواند. آن هم در شرایطی که باید امثال این دعا را به دست‌ورکار خود در زندگی وارد و آن را در طول سال برای تربیت خویشتن مطالعه کنیم. با این کار درحقیقت در تربیت خود و اطرافیانمان به پیامبر^(ص) کمک کرده‌ایم و رسالت مهم ایشان را که «يُرْكِبُهُمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» است، به‌جای آورده‌ایم؛ یعنی پیامبری از خودشان برانگیخت تا آیات او را بر آنان بخواند و آنان را از آلودگی‌های فکری و روحی پاک کند و به آنان کتاب و حکمت بیاموزد. دعای مکارم‌الاخلاق نیز با صلوات آغاز می‌شود. حضرت زین‌العابدین^(ع) در این دعای عظیم‌الشان به‌مامی آموزند به درجات پایین قناعت نکنیم، خداوند در انسان ظرفیتی قرار داده است که باید درجات بالا را از او بخواهیم. امام سجاد^(ع) به مای آموزند از خداوند متعال بخواهیم که بالاترین درجه ایمان، بهترین درجه نیت، بافضیلت‌ترین درجه یقین و بهترین کارها را به‌مال‌اهام کند. لذا حضرت در این فراز چهارقله ایمان، یقین، نیت و عمل را پیش‌روی ما گذاشته‌اند. مادر این دعا از خداوند متعال می‌خواهیم به‌ما کمک کند تا خوب عمل کنیم و از فرصت جوانی و سلامتی، اندیشه و وجدان به‌خوبی استفاده کنیم و تن‌پروری نکنیم، هر که در هر حرفه و شغلی که قرار دارد، باید کار خود را به‌خوبی و درستی انجام دهد؛ البته این کار احتیاج به امداد الهی دارد. درحقیقت اولین فراز دعای مکارم‌الاخلاق، بلندپروازی را به ما آموزش می‌دهد تا بهترین‌ها را از پروردگار بزرگ بخواهیم، یعنی بهترین انگیزه، بهترین عمل و بهترین باور را از او درخواست کنیم.